

บทที่ ๑

บทนำ

ในโรงเรียนแทบทุกแห่งไม่ว่าโรงเรียนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรือแม้แต่ในระดับอุดมศึกษา ย่อมเป็นที่รวมของนักเรียนหลายประเภทซึ่งมีระดับสติปัญญา ฐานะทางครอบครัว และความสามารถในการปรับตัวแตกต่างกัน ความรับผิดชอบของครูทุกคนที่มีต่อนักเรียนไม่เพียงแต่ในเรื่องการสอนเท่านั้น แต่จะต้องรับผิดชอบในเรื่องการ เปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนด้วย ในห้องเรียนห้องหนึ่งครูมักจะพบทั้งนักเรียนที่มีความประพฤติเรียบร้อย ขยันเรียน อยู่ในระเบียบวินัย และนักเรียนที่ค่อนข้างเป็นระเบียบวินัยของโรงเรียน ทำตัวให้เป็นที่น่าสนใจของเพื่อนด้วยวิธีการต่าง ๆ ไม่สนใจเรียน และสอบตก ครูส่วนมากก็มักมีความยุ่งยากใจกับนักเรียนประเภทหลัง แล้วมักจะมองสาเหตุของพฤติกรรมที่เป็นปัญหา เหล่านี้แต่เพียงผิวเผินว่าเป็นนิสัยและความถือตนของเด็ก จึงต้องแก้ไขด้วยการแนะนำตักเตือนจนถึงขั้นลงโทษ แต่การแก้ไขโดยวิธีนี้ไม่ค่อยได้ผลนัก เพราะเด็กไม่ทรงสาเหตุของพฤติกรรม นักจิตวิทยาสมัยปัจจุบันถือว่าพฤติกรรมทุกอย่างที่บุคคลแสดงออกมานั้น เป็นยผลมาจากความรู้สึกและความรู้เรื่อง "ตน" (self) ซึ่งหมายถึงความรู้สึกที่บุคคลมีต่อร่างกายและรูปร่างของตน รวมทั้งความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองในเรื่องระดับสติปัญญาและความสามารถด้านต่างๆ ด้วย ความรู้สึกและการรับรู้เรื่อง "ตน" นี้ นักจิตวิทยาถือว่าเป็นแก่นของพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมา หรือให้เป็นแบบแผนในการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในสังคม ฉะนั้นการที่จะเข้าใจพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกมาก็ควรจะเข้าใจว่า ความรู้สึกและการรับรู้เรื่อง "ตน" นี้เกิดขึ้นได้อย่างไร ก่อนที่จะพูดถึงขั้นตอนของการรับรู้เรื่อง "ตน" และอิทธิพลของการรับรู้หรือความรู้สึกเกี่ยวกับ "ตน" ที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคล ผู้เขียนจะพูดถึงคำว่า "ตน" ก่อน

คำว่า "ตน" หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่บุคคลเรีบกกว่าเป็นของเขา (The sum total of all that he calls his) (๕, ๒๕๖) และ ตน ประกอบด้วยความคิด ความรู้สึกที่ทำให้บุคคลตระหนักถึงความเป็นตัวของตัวเอง การรับรู้ว่าเป็นใครและเป็นอะไร (The self is a composite of thoughts and feelings which constitute a person's awareness of his individual existence his conception of who and what he is) (๕, p.๕) คำว่า "ตน" ในวิชาจิตวิทยาไม่ใ้หมายถึถึงนตร่างกายอย่างเดียว แต่หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่าง ทั้งที่เป็นรูปธรรม เช่น

สิ่งของ บุคคล ฯลฯ และสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น ความคิด ความรู้สึก หินคัลลี ฯลฯ ที่มาเกี่ยวข้องกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง และบุคคลนั้นเรียกว่า "ฉัน" หรือ "ของฉัน"

การรับรู้และความเข้าใจ เรื่อง "ตน" หมายถึงวิถีทางที่คนเรามองตนเอง นั่นคือเป็นความรู้สึกและทัศนคติของบุคคลที่มองตนเอง เช่นรับรู้ว่าคุณเป็นคนสูง นิสัยดี มีสุขภาพแข็งแรง หรือสิ่งที่เกี่ยวกับความสามารถของคุณ เช่น เป็นคนมีสติปัญญาดี เล่นกีฬาเก่ง เป็นต้น การรับรู้และความเข้าใจ เรื่อง "ตน" นี้ เป็นสิ่งที่บุคคลเอามาจากการสังเกตตัวเองในสถานการณ์ต่างๆ และจากการสังเกตและการประเมินค่าจากคนอื่นด้วย การรับรู้และความเข้าใจ เรื่อง "ตน" นี้พัฒนาขึ้นมาตั้งแต่เกิดด้วยทารก ทารกที่เกิดใหม่จะไม่ทราบว่าอะไร เป็นอะไรและอยู่ในสภาพที่ควบคุมตัวเองไม่ได้ ต้องพึ่งแม่หรือพี่เลี้ยงทุกอย่าง ต่อมา เมื่อเด็กตามเนื้อและอวัยวะรับสัมผัสเจริญขึ้น เด็กจะเริ่มแยกแยะสิ่งต่างๆ ได้ เด็กจะเริ่มรู้ว่าอะไรที่เป็น "ฉัน" และอะไรที่ไม่ใช่ "ฉัน" เช่นนิ้วมือคือ "ฉัน" แต่ขาคือไม่ใช่ "ฉัน" เป็นต้น เวลาผ่านไปเด็กก็จะค่อยๆ เห็น "ตน" แยกออกจากสิ่งแวดล้อมที่เขายืนอยู่ ระยะเวลาแรกเด็กจะรับรู้เกี่ยวกับร่างกายของตนเองก่อน เมื่อเด็กเข้าใจภาษาแล้วจะช่วยให้การรับรู้ความรู้สึกเกี่ยวกับ "ตน" พัฒนาเร็วขึ้น เด็กจะเริ่มเข้าใจความคิด ความรู้สึก คุณค่า (value) ของตนเอง และเข้าใจความรู้สึกและท่าทีของคนอื่นที่คือ "ตน" ด้วย ในระยะนี้พ่อแม่เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้และความรู้สึกเรื่อง "ตน" ของเด็กเป็นอย่างมาก การชื่นชมของพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ที่อนุเคราะห์จะเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลมากกว่า "ตน" เป็นคนอย่างไรในสายตาของผู้ใหญ่ และเด็กก็มักถามมารดาหรือคุณพ่อบ่อยๆ ว่า "คุณพ่อคุณแม่คิดว่าฉันเป็นอย่างไร" เด็กที่ได้รับความรักและอนุเคราะห์จากผู้ใหญ่ที่เขารักและเคารพ เด็กจะคิดว่า "ตน" เป็นคนดีและน่ารักด้วย การรับรู้และความรู้สึกเกี่ยวกับ "ตน" ที่เด็กได้รับจากประสบการณ์ในครอบครัวนี้ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าสำหรับเด็กมาก เด็กจะรักษาคุณค่านี้ไว้ ถึงแม้ว่าประสบการณ์ในระยะหลังของชีวิตจะเปลี่ยนการรับรู้เรื่อง "ตน" ของเด็กที่โตขึ้นมาจากชีวิตในครอบครัวได้ แต่ก็ไม่ใช่ว่าสิ่งที่ทำใจง่ายและเร็วนัก (Experience later in life may change the concepts developed as a product of family living but never easily or quickly.) (๒, p. ๑๑๖)

ในชีวิตของเด็กนั้นนอกจากครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยสำคัญหน่วยแรกในการพัฒนาเรื่อง "ตน" แล้ว โรงเรียนก็มีบทบาทสำคัญแหล่งที่สองที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเกี่ยวกับ "ตน" หรือบุคลิกภาพ

ของ เด็ก เด็ก เปลี่ยนสิ่งแวดล้อมจากบ้านซึ่งมีประสพการณ์จำกัดมาสู่โรงเรียน ซึ่งมีครูและเพื่อนนักเรียน บุคคล เหล่านี้ เป็นผู้มี ความสำคัญ ในการพัฒนาการรับรู้และความเข้าใจ เรื่อง "คน" ของเด็ก ครูบางคน ชอบว่านักเรียน "โง่ง" บาง "หัวทึบ" บาง เมื่อนักเรียนตอบคำถามของครูไม่ได้ แทนที่จะพยายามหา สาเหตุที่แท้จริงช่วยเหลือนักเรียน ถ้านักเรียนคนใดเคราะห์ร้ายมีครูประ เมาหนึ่ง ก็อาจทำให้เด็ก เรียน เกิด ความท้อถอยในการเรียน และรับรู้ ว่า "คน" หัวทึบเรียนหนังสือไม่ได้ เลยไม่พยายามที่จะเรียน ดังนั้น จะเห็นว่าประสพการณ์ที่ได้รับจากทางบ้านและทางโรงเรียนมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาการรับรู้และความ เข้าใจ เรื่อง "คน" ของนักเรียน ทั้งทางบ้านและทางโรงเรียนมีหน้าที่และมีความรับผิดชอบที่จะต้องจัด ประสพการณ์ต่างๆ ให้ส่งเสริมการพัฒนา เรื่อง "คน" ของนักเรียนในทุกห้องและใกล้ เคียงความเป็นจริง ที่สุด เพราะความรู้สึกและความเข้าใจ เรื่อง "คน" นี้เป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาการแสดงออกหรือพฤติกรรม ของมนุษย์มาก ผมจะขอนำข้อเขียนของนักจิตวิทยาที่เป็นผู้ศึกษาในเรื่องนี้มากล่าวดังต่อไปนี้

Combs & Snygg กล่าวว่า "Human beings have, of course, always behaved in terms of some kind of understanding of the self"(๗ p. ๑๒๒)

Rogers กล่าวว่า "Most of the ways of behaving which are adopted by the organism are those which are consistent with the concepts of the self". (๒, p. ๕๐๗)

คนที่มีการรับรู้และความเข้าใจ เรื่อง "คน" ใ้คอบ้างถูกต้องจะเป็นผู้ที่สามารถปรับตัวเข้ากับ สภาพแวดล้อมต่างๆ ได้ดีขึ้น ฉะนั้นการรับรู้และความเข้าใจ เรื่อง "คน" จะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม ทุกอย่างที่คุณแสดงออก เช่นนักเรียนคนหนึ่งรับรู้ ว่า "คน" เป็นบุคคลที่เพื่อนรัก เมื่ออยู่ในโรงเรียนก็จะทำ ตัวสนิทสนมกับเพื่อนทุกคน ในความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ คุยความเต็มใจ ไม่ต้องคอยระวังว่าเพื่อน คนนั้นคนนี้จะคิดนิพนทา ถ้านักเรียนที่รับรู้ ว่า "คน" เป็นผู้ที่เพื่อนไม่ชอบ ก็จะพยายามเก็บตัวและหาทาง หลีกเลี้ยงที่จะต้องอยู่ร่วมในหมู่เพื่อน หรือในบางกรณีอาจจะหาทางออกโดยการก้าวร้าวกับเพื่อนๆ เป็นต้น

ในคามความไม่สัมพันธ์กันในการเรียนของนักเรียน แม้ว่าจะมีสาเหตุหลายประการที่จะทำ ให้ นักเรียนมีความสัมพันธ์ดีสูงหรือต่ำ แต่ก็ยังมีอีกสิ่งหนึ่งซึ่งสำคัญมาก คือการรับรู้และความเข้าใจ เรื่อง "คน" เช่นนักเรียนคนหนึ่งมีการรับรู้และความเข้าใจ เรื่อง "คน" ว่า เป็นคนเรียน เก่ง นักเรียนคน นี้ จะมีความเชื่อมั่นในตนเอง เวลาทำงานหรือสอบก็จะหัวโตก็เพราะไม่วิตกกังวลจนเกินไป สำหรับคนที่มีการรับรู้และความเข้าใจ เรื่อง "คน" ว่า เป็นคนเรียนอ่อน ก็จะคิดว่าตนเองทำไม่ได้ พอถึงเวลาสอบ

จะเกิดความวิตกกังวลไม่มีความมั่นใจ จึงทำให้ขาดสมาธิในการสอบ เลยพลอยทำไม่ได้ด้วย นักเรียนบางคนอาจได้รับความคิดเห็นจากผู้ใหญ่ เช่นผู้ปกครองหรือครูว่า เรียนวิชานี้วิชานี้ไม่ได้ ทำให้เกิดการรับรู้ว่า "ตน" ไม่เก่งในวิชานี้ๆ เลยไม่เกิดความพยายามที่จะเรียน ฉะนั้นการเรียนก็ไม่ได้ผลด้วย

ในทางประเศไ้มีกการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้และความเข้าใจเรื่อง "ตน" กับความล้มเหลวในคานต่างๆ มากมาย เช่น

Steven (๑) ได้ทำการศึกษานิสิตชั้นปีที่ ๑ ในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง จำนวน ๑๐๒ คน เป็นพวกเรียนเก่ง (๗๕ เปอร์เซนต์โทลขึ้นไป) ๓๓ คน และเป็นพวกเรียนอ่อน ๔๔ คน ความมุ่งหมายคือเพื่อสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างความล้มเหลวในการเรียนและการรับรู้เรื่อง "ตน" ของนิสิต โดยตั้งสมมุติฐานว่า (๑) นิสิตที่มีปัญญาคิดและสนใจตนเองเป็นเหตุที่เข้าใจตนเอง (self-insight) และยอมรับตนเอง (self-acceptance) ได้ดีกว่านิสิตที่เรียนไม่ทันหรือสอบตก และ (๒) นิสิตที่เรียนดีจะยอมรับตนเองได้ดีกว่านิสิตที่เรียนไม่ดี วิธีการศึกษาใช้แบบทดสอบวัดการเรียนรู้และความเข้าใจเรื่อง "ตน" และใช้แบบทดสอบบุคลิกภาพ (personality traits rating) สำหรับวัดการยอมรับตนเอง ผลการวิจัยปรากฏว่า นิสิตที่มีระดับความสัมพันธ์ในการเรียนสูงมีความเข้าใจความสามารถของตนดีกว่านิสิตที่มีระดับความสัมพันธ์ในการเรียนต่ำ และปรากฏว่านิสิตที่มีระดับความสัมพันธ์ในการเรียนสูงจะมีการยอมรับตนเอง แต่นิสิตที่มีระดับความสัมพันธ์ในการเรียนต่ำมีแนวโน้มที่จะปฏิเสธตนเอง (self-rejection)

Roth (๒) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้เรื่อง "ตน" กับความล้มเหลวในการเรียน และเปรียบเทียบการใช้ defense mechanism ในการปรับตัวของนิสิตที่ประสบและไม่ประสบความล้มเหลวในการเรียน ตัวอย่างประชากรคือนิสิตชั้นปีที่ ๑ ของมหาวิทยาลัย Texas จำนวน ๕๕ คน เป็นหญิง ๕ คน และชาย ๕๐ คน ซึ่งสมัครใจมารับการทดสอบ Roth ได้ให้นิสิตเข้าเรียน Reading Improvement Program แล้วแบ่งนิสิตออกเป็น ๓ หมู่ หมู่แรกคือผู้ที่ทำคะแนนดีขึ้นหลังจากเรียน Reading Improvement Program แล้ว (Improver) หมู่ที่สองคือผู้ที่ทำคะแนนก่อนและหลังเรียน Reading Improvement Program ไม่ขึ้น (Non-improver) และพวกที่สามคือผู้ที่ถอนตัวออกจากเรียน Reading Improvement Program ไปใดครั้งหนึ่ง (Attrition) วิธีการศึกษา คือ (๑) ก่อนเรียน Reading Improvement Program ผู้ทดสอบพบกับนิสิต ๔ ครั้ง ครั้งละ ๑ ชั่วโมง แล้วให้นิสิตทำแบบทดสอบ DRT, Self-Sort และ Idial Sort ตามลำดับ

และ (๒) หลังจากนั้นพบกันอีก ๔ ครั้ง แล้วทำเหมือนข้อ (๑) ผลการวิจัยปรากฏว่าทั้งสองกลุ่มมีการรับรู้ในเรื่อง "คน" แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในทางสถิติ และปรากฏว่านิสิตกลุ่มที่ทัศนคติบวกออกเมื่อเรียนไปโคครั้งหนึ่งใช้ defense mechanism ในการปรับตัวมากที่สุด รองลงไปคือกลุ่มที่ทำคะแนนไม่ขึ้น ส่วนกลุ่มที่ทำคะแนนขึ้นใช้ defense mechanism น้อยที่สุด นอกจากนี้ยังได้ข้อมูลที่น่าสนใจที่พบว่า บุคคลมีความสัมพันธ์ดีและไม่มีความสัมพันธ์ดีในการเรียนจะมีพฤติกรรมตรงกับ self-system ของตนเอง

Davidson กับ Lang (๓) ได้ทำการศึกษาการรับรู้พฤติกรรมของนักเรียนโดยครูในทัศนะของนักเรียน ก็มีการรับรู้เกี่ยวกับ "คน" ของนักเรียน ว่ามีความสัมพันธ์กับความสัมฤทธิ์ผลในการเรียน และพฤติกรรมในห้องเรียนหรือไม่ ตัวอย่างประชากรคือนักเรียนชาย ๔๕ คน และนักเรียนหญิง ๑๑๔ คน ซึ่งกำลังเรียนชั้นประถมปีที่ ๔, ๕ และ ๖ ของ New York City Public School คณะผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามขึ้นสำหรับวัดการรับรู้เกี่ยวกับ "คน" และการรับรู้พฤติกรรมของนักเรียนโดยครูในทัศนะของนักเรียน แล้วให้ครูที่สอนในคะแนน (rate) ความสัมฤทธิ์ผลของนักเรียนในการเรียนและพฤติกรรมในห้องเรียน ผลการวิจัยปรากฏว่า (๑) นักเรียนที่มีการรับรู้ในแง่ดี (favorable perception) เกี่ยวกับ "คน" จะรับรู้ว่าคุณครูสอนมีความรู้สึกในแง่ดีเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียน เช่นเดียวกับ (๒) นักเรียนที่รับรู้ว่าคุณครูสอนมีความรู้สึกในแง่ดีเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียน จะมีความสัมฤทธิ์ผลในการเรียนดีด้วย (๓) นักเรียนที่รับรู้ว่าคุณครูสอนมีความรู้สึกในแง่ดีเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียน จะมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ (desirable behavior) ในห้องเรียนด้วย

สำหรับในประเทศไทยยังไม่มีการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ ฉะนั้นผู้เขียนจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องการรับรู้และความเข้าใจเรื่อง "คน" ของนักเรียนไทยว่า จะได้รับอิทธิพลจากครูที่สอนบ้างหรือไม่ และมีความสัมพันธ์กับความสัมฤทธิ์ผลในการเรียนเพียงไร และผลจากการศึกษานี้จะสนับสนุนหรือเสริมกับการวิจัยในต่างประเทศ เพียงไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาความแตกต่างของการรับรู้พฤติกรรมของตนเองของนักเรียนชายและนักเรียนหญิง
๒. เพื่อศึกษาว่าการรับรู้พฤติกรรมของนักเรียนโดยครูในทัศนะของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงแตกต่างกันหรือไม่

โดยครูผู้สอน

๓. เพื่อศึกษาความแตกต่างของการรับรู้พฤติกรรมของนักเรียนชายและนักเรียนหญิง

๔. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้เรื่อง "ศพ" กับความสัมฤทธิ์ผลในการเรียนของนักเรียน

๕. เพื่อศึกษาการรับรู้พฤติกรรมของนักเรียนโดยครูผู้สอนในทัศนะของนักเรียนกับความสัมฤทธิ์ผลในการเรียนของนักเรียน

๖. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้พฤติกรรมของนักเรียนโดยครูผู้สอนกับความสัมฤทธิ์ผลในการเรียนของนักเรียน